

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1705

IV. De Laudo sive Sententia Arbitri.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62620)

à n. 15. & Honnius Encyclopad. p. 2. Tit. 40. cap. 4. n. 2.

ARTICULUS IV.

De Laudo five Sententia Arbitri.

SUMMARIUM.

37. *Ab Arbitrio semel recepto recessus, Nisi ex justa causa, non datur.*
 38. *Arbitri potestas pendet ex compromisso.*
 39. *Si plures sint, sententia proferitur omnibus presentibus :*
 40. *Nisi compromisso aliud permittatur.*
 41. *Standum est iudicio partis majoris.*
 42. *Si plene sit concors.*
 43. *Si pari numero dissentiant, tertia persona assumitur.*
 44. *Sententiam Arbitri proferunt partibus presentibus :*
 45. *A qua neque ipsi arbitri,*
 46. *Neque partes recedere possunt,*
 47. *Vel appellare :*
 48. *Nisi prolata sit ab Arbitris Juris.*
 49. *Certis casibus etiam à Compromissariis.*
 50. *Eadem sententia homologata reduci nequit :*
 51. *Nisi ex consuetudine :*
 52. *Et si prolata sit ab arbitratore.*
 53. *Reductio petenda est ab iudice ipsius rei.*

37. **A**rbitri compromissarii, unus vel plures, partium consensu electi, arbitrium quidem, ut dictum, in se recipere non coguntur : si tamen semel receperint, in eo perseverare & causâ cognitâ, senten-

tiam dicere tenentur ; ut, si temerè recedant, judiciali autoritate compellantur, *l. Labeo 3. §. 1. ff. de Recept. Arbitr. cum;* ut finiat lis : tum ; ne qui eos, tanquam viros bonos, disceptatores inter se elegerunt, decipiantur ; cum facillè contingere possit, ut quis exploratò utriusque partis jure ab una corruptus, nollet pronuntiare pro altera. *Temere, inquam ;* quia aliquando justâ causâ excusantur, quò minus arbitrium dicere teneantur ; cujusmodi sunt, si litigatores eos informaverint, *l. Sed si 9. §. 4. & l. Licet 15. vel spretâ eorum autoritate ad iudicem vel alios arbitros iverint, l. Sed si cit. §. 5. & l. vel alium 16. et si postea ad ipsos revertantur, l. Item si 17. §. 1. propter contumeliam ipsis illatam : vel, si litigantium alter cesserit bonis, *l. cit. pr.* quia his alteri in solum datis arbitrium inefficax foret : vel, si inimicitia capitales inter ipsos & litigatores, vel istorum alterum intercesserint, *l. Licet cit. vel,* si superveniat adversa valetudo, urgeat necessaria profectio, vel moles propriorum negotiorum ; vel, si novum munus publicum sit susceptum, vel alia incommoditas post arbitrium receptum incidat & impediat ejus impletionem, *l. cit. & l. Et si qua 16. ff. Rubr. cit. ubi Zoësius n. 20. & 21.**

Receptorum autem compromissariorum in arbitrio perseverantium potestas tota pendet ex ipso compromisso, *l. Non distinguemus 32. §. 15. ff. eadem Rubr. aded ;* ut istius formam officii & potestatis arbitratorum Regulam nuncupet Bruneman. *in l. Est qua cit. n. 20. capes* proinde quasi mandati terminos, tam quoad rem, super qua compromissum est, quam quoad modum in cognoscendo & laudando five arbitrio proferendo egrediens, nihil agit, *l. 1. l. Qualem 19. & ff. ibid. ut, quæ ab ipso ita gesta sunt, non*

sunt, nec consensu partium valeant ratificari & convalidari; ut in vim laudis & non tantum pacti seu conventionis sustineantur, quemadmodum aliis DD. relatis existimat Hunnius *Encyclop. p. 2. Tit. 40. cap. 6. n. 15.*

40. Porro sententiam sive Laudum arbitri, si plures sint, proferre debent, omnibus simul presentibus; cum vel uno eorum ex quacunque causa absente prolatum arbitrium non valeat: quantumvis presentes numero potiores consentiant, *l. Item si 17. §. fin.* sicut pluribus iudicibus ad causam delegatis super ea lata sententia non tenet, nisi omnes sint presentes, *l. Sicut 18. ff. Rubr. cit.* Ratio redditur *§. fin.* quia in plures fuit compromissum: & potuisset presentia ejus, qui abest, reliquos in suam sententiam pertrahere. Nisi tamen in eos compromissum esset cum clausula, *Ut uno alterove absente, reliqui nihilominus procedere valeant, l. Non distinguemus cit. §. 13.* vel absens à presentibus legitime requisitus, cessante legitimo impedimento, causæ cognitioni nollet interesse; tali enim casu reliqui presentes causam, super qua in eos compromissum est, examinare & definire liberè possent, ex Constitutione Bonifacii VIII. hac in re à Civili jure recedentis, *c. Ut questionibus 2. in 6.* cujus dispositionem, quia de re merè temporali est, in terris temporali dominio Papæ subjectis, & extra istas in Curia tantum Ecclesiasticis observandam, cum Glossa *in c. cit. V. Lex Civilis* notant Francus *n. 5.* & Laiman *n. 3.* Imò eam, tanquam Juris correctoriam, in territorio etiam Papali & Curia Ecclesiasticis à compromissariis ad necessarios, & ad arbitratore ac iudices delegatos non extendendam, cum *cit. Franco n. 7.* rectè observat Pirrhing *ad hanc Rubric. n. 37.*

42. Compromissariis omnibus presentibus standum est sententiæ partis eorum majoris; ut, si tres compromissarii sint, sufficiat duos consentire, etiamsi tertius discordet, *§. fin. cit. & c. 1. hic;* quia generaliter, tam in comitiis quàm in curiis ac iudiciis, ad quorum normam arbitria redacta sunt, id obtinet, quod decretum est à majori parte sive suffragiorum numero majore, *c. 1. De iis, que à majori parte Capit. & l. Quod major 19. ff. Ad Municipal.* Quare, si ex tribus arbitris duo Titium condemnent in decem, & tertius duntaxat in quinque vel septem, duorum sententiæ standum est, ex decisione laudati Bonifacii VIII. *c. 1. in 6.* relata: cui

Non adversatur; quòd, cum in decem insint quinque & septem, tali casu in hunc aut illum numerum consentire videantur omnes tres; ac proinde tertii iudicis standum videatur: sicut casu, quò aliquem unus in quindecim, alter in decem, tertius in quinque duntaxat condemnarunt, istius iudicis standum, *c. cit. & l. Diem 27. §. 3. ff. de Recept. arbitr.* decernitur ex ratione; quòd, licet in majori dissentiant, in minori tamen summa; quia majoris pars est, omnes sint concordēs. Non, inquam, ut speciosum sit, hoc adversatur; quia ex una, priori casu in decem duo, qui major pars sunt, plenè consentiunt: ex altera verò parte, majoris partis in idem omnino plenèque consentientis iudicis regulariter statur, *c. 1. & l. Quod major cit. Gonzalez in c. 1. cit. num. 2. in fine.* Posteriori autem casu plenè & simpliciter nullus cum altero consentit: quò casu, si omnes conveniunt secundum quid, sicut hoc casu in quinque majoris summa aliqua parte conveniunt, in id, in quo omnes conveniunt, ac proinde saltem in quinque reum in arbitrio

arbitrio condemnari, memoratus Papa voluit; partim quòd inter pares iudices ac discordes eorum sententia prævaleat, quæ favet reo, *l. Inter 38. ff. de Re judicata*, & in obscuris semper id, quod minimum est, sequamur, *l. Semper 9. ff. de R. I. partim verò; quòd; sicut quemlibet alium actum, sic etiam arbitrium ita interpretari oporteat, ut potius valeat, quam pereat, l. Quoties 12. ff. de Reb. dub. & l. Quoties 80. ff. de V. O. sicut fit, si summam minorem partem esse majoris, & propterea, qui in hanc, quodammodo etiam in illam consentire consideremus, Laiman *in c. 1. in 6.* quocum fortassis non malè quis dixerit, posteriori hòc casu ex mente Papæ deberi saltem quinque: quoad excessum autem relinqui rem indecisam, ut etiam observat Pirthing *ad hanc Rubr. n. 39.* qui etiam atque ante eum Francus *in c. 1. cit. n. 3.* & Covarruv. *Lib. 1. Var. cap. 2. n. 6.* decisioni *c. 1. & §. 3. cit.* locum esse negant in Arbitratoribus res æstimantibus: & propterea, si trium Arbitratorum in declarando rei v.g. domus pretio discordantium unus eam millenis, alter sexcentis, tertius quadringentis, æstimet, non standum iudicio postremi, sed æstimationem rejiciendam, censent.*

44. Si compromissum sit in Arbitros duos vel quatuor, iique pari utrinque numerò dissentiant, compellendi à magistratu sive iudice Ordinario sunt, ut personam tertiam, v.g. Titium, à partibus coram ipsis litigantibus designatam, vel ab ipsis arbitris ejusdem iudicis auctoritate eligendam, assumant, *l. Item 27. §. 6. in fine*: cujus tamen legis §. 5. uti etiam *c. Innotuit 12.* pro invalido habetur compromissum in duos eà conditione; ut, si discordent, tertium incertum assumant; cum in eo assumendo arbitri possint dissentire; itaque lis ad

exitum non perveniret. Ex quibus proinde §. *6. cit.* decisionibus inferunt, si personæ tertiæ electio Arbitris committi non possit ab initio, iis tamen postea dissentientibus, eam iussu & auctoritate iudicis eligi posse: quæ tamen hòc ipsò; quòd non ab ipsis partibus, sed arbitris assumatur, non verus arbiter Compromissarius, sed Consultor tantum est, vel potius ex præscripto legis assumptus litis diremptor, cujus auctoritati discordantes debeant parere, ut cum Panorm. *in c. Innotuit cit. n. 8.* & Bartolo *in l. cit. §. Principaliter 6.* notat Laiman *in c. cit. n. 4.*

Neque obstat; quòd *c. Cum à nobis 13.* approbetur compromissum ab initio ita factum; ut ejus vel duorum ab ipso deutorum arbitrio staret, contra decisionem, *c. Innotuit cit. partim; quia in c. cit.* casu personæ ab arbitro assumendas in compromissio expressas, ac proinde non incertas fuisse, vult Gottredus *in Summa hinc n. 6.* partim verò; quia cum eò compromissum sit in unum, periculum non fuit dissensionis circa unius vel plurium aliorum assumptionem: propter quam causam compromissum factum eà conditione; ut, si discordes sint, tertium incertum assumant, *c. Innotuit cit.* reprobatur: quod Legali dispositione §. *5. cit.* adversetur, ut *hic* cum Vallenti §. *4. n. 5.* advertit Gonzalez *in c. 1. n. 19.*

Eadem arbitri unius vel plurium sententia sive Laudum proferri debet litigatorum, qui in ipsos compromissarunt, utraq; parte præsentem, *c. Ex parte 10.* ibi, *In tua præsentia partium constitutus.* Nisi, ut earum altera vel utraq; parte absente causa definiti possit, compromissò specialiter sit expressum, *l. Diem 27. §. 4. ff. de Recyt. arbitri.* Et quamvis, quòd jurisdictione careant,

careant, iudices propriè non sint, & non veram cognitionem Judicialem, sed notionem tantùm aliquam habeant: nihilominus, quia arbitria ad iudiciorum normam redacta sunt, procedere debent servatò ordine Judiciali, præviâque diligenti causâ discussione, & partibus hinc inde auditis: earumque jure probè consideratò, & quibus hoc nititur fundamentis ponderatis perspectisque, sententiam sive laudum scriptò conceptum proferre, Panormit. in c. Dilectus 6. n. 4. & Jason. in l. Necquicquam 9. §. Ubi 1. ff. de Offic. Proconsul. n. 64.

46. Denum, sicut iudex publicatâ sententiâ definitivâ Officiò suo est functus, l. Iudex 55. ff. de Re judic. sic planè etiam arbiters; ut Laudum semel publicatû revocare, corrigere & mutare nequeat, l. Qualem 19. §. 2. & l. Quia 20. ff. hic.

47. Ipsæ etiam partes ab arbitrio dicto nequeunt recedere: sed ei omnino parere debent, sive arbiter æquum sive iniquum dixerit: dummodo dixerit, quòd sibi æquum videbatur, l. Diem cit. §. 2. ff. ibid. Unde

Dubium oritur, an ergò à Laudo sive sententiâ arbitri nequeat appellari: cujus resolutionem primò intuitu ancipitem reddunt Juris textus, non obscure in utramque partem militantes; cum appellationi locum in arbitrio esse, non minùs clarè asseratur l. Arbitrio 9. ff. Qui satisdare cog. & l. fin. ff. A quibus appell. non licet: quàm negetur l. 1. c. de Recept. arbitr. ad quos textus ab antinomia vindicandos memoriâ repetenda est n. 2. tradita distinctio inter Arbitros;

48. cum, si ii Voluntarij sive Compromissarii sint, laudum sive sententiâ ab iis prolata appellationi obnoxia non sit, juxta l. 2. cit. etique consonos textus can. A iudicibus 33. & can. Si quis Episcopus 36. §.

Arbitrarii 2. q. 8. Ratio est; quia ex una, appellatio idèò introducta est; ut iniquitas & injustitia sententiæ corrigatur & emendetur, l. 1. ff. de Appellat. ex altera verò parte, compromissarii sententiâ corrigi & emendari non potest: sed eâ omnino est standum, c. Per tuam 9. c. Exposita 11. & l. Diem cit. §. 2. cum enim, qui compromisit, arbitri personam, nullâ Juris aut iudicis necessitate vel præceptò coactus, sed spontaneâ & liberâ voluntatis electione approbârit, eam improbare non poterit: sed quòd iniquam elegerit, sibi debet imputare. Accedit; quòd litigatores in arbitrum idèò compromittant, ut ejus pronuntiatione controversiæ finis imponatur, & à lite discedatur: quòd cum permissâ appellatione non fieret, in arbitrum sponte compromittentes appellationi censentur renuntiâsse, Zaccus in ff. hic n. 31. & aliorum communis apud Menoch. de Arbitr. Lib. 1. q. 70. n. 10. Si autem necessarii sive ex Juris vel Statuti præscripto, vel jussu Principis aut iudicis præceptò electi sint, ab ipsis ad eum, qui ipsorum electionem præcepit, appellari potest, secundùm l. Arbitrio, l. fin. cit. & c. Ab arbitris 11. de Offic. deleg. in 6. Ratio est partim; quia hujusmodi arbitri sunt instar iudicum, eorumque pronuntiationi propiùs accedit ad naturam sententiæ Judicialis: partim verò; quia æquum est, ut appellatio potius concedatur ad arbitros assumendos compulsis, quam iis, à quibus hi nullâ necessitate, sed sponte sunt electi, Glossa fin. in c. cit. ubi Laiman §. Contra & Barbosa n. 3.

Quantumvis autem adversus laudum sive arbitri compromissarii sententiâ definitivam, licet iniqua sit, appellationi locus non sit, observari ta-

9999 men ne-

men necessariò non debet Primò, quando dicta est, non observatà formà expressà in compromisso; cum ita dicta valida non sit, *l. 1. § l. Qualem 19. ff. de Recept. arbitr.* Secundò, quando adversatur legibus aut SS. Canonibus, v.g. si compromissarius arbitratus sit, ut pro beneficio Ecclesiastico pecunia detur, *c. Non sine 2.* ex cuius decisione ad hujusmodi, tanquam inhonesti arbitrii observantiam, partes etiam juratæ non adstringuntur. Tertiò, quando dolò malò prolata est ab arbitro, pecunià aliàve re corruptò aut sequiore aliquò affectu depravatò; cum pars hujusmodi arbitrii executionem petens doli mali exceptione valeat repelli, *l. Non distinguemus 32. cit. §. 14. § l. Arbitrorum 3. C. hic.* Quartò, quando ejus iniquitas est notoria; cum enim in omni notoria iniquitate præsumatur dolus, etiam hujusmodi arbitrii executio exceptione doli, quæ defectum appellationis supplet, poterit impediri, Panormit. *in c. Non sine cit. n. 2. & Haunold. Tom. 5. de I. & I. Tract. 1. n. 172.* Quintò, quando arbitri pronuntiatione partem enormissimè læsam appareat; quia ex tali læsione verus ac notorius dolus commissus intelligitur, ut cum Menoch. *Lib. 5. præsumpt. 3. n. 70.* & Bruneman. *in l. Si superstite 5. C. de Dolo n. 7.* statuetur *Lib. 2. tit. 14. n. 29.*

§ I. Dubium etiam est, an eadem arbitrii sententia, quoties iniqua, eàve pars graviter læsa appareat, istà petente ad arbitrium boni viri valeat reduci: Quod, quando ea homologata, ut loquuntur, sive à partibus expressè vel etiam tacitè, per decem dierum lapsum, approbata est, DD. passim & Juri conformiter negant, cum; quòd ei etiam, cum iniqua est, standum asseratur *l. Diem cit. §. 2. § l. Cum antea 5. pr. C. hic;*

tum verò; quòd compromittens quodammodo tranfigat, seque eò, quòd arbiter dixerit, statum promittat; Transactione autem semel deciam litteram instaurari, etiam enormis læsionis prætextu Jura non permittant, per tradita *Supra Tit. 36. n. 11. Zosius l. cit. n. 31. & Hunnius Encyclop. p. 2. Tit. 40. cap. 8. n. 4.* Quòd etfi Jure ita sit, eodem tamen teste *n. 5.* moderna præxi Compromissarii laudum, si iniquum, eòque partem enormiter læsam appareat, boni viri, hoc est, Ordinarii judicis arbitriò ad æqualitatem & Justitiam reduci solet.

Aliter res se habet cum Arbitramento sive sententia Arbitratorii; hujus enim, quoties iniqua, eàque pars graviter læsa appareat, ad arbitrium boni viri reductionem peti posse, ex *l. Societatem 76. V. Arbitrorum ff. Pro socio* desumitur, & *n. 12.* est dictum: idque non solum, ut quidam volunt, intra decem dies: sed usque ad triginta annos, ut ex communi & in Camera Imperiali recepta sententia docent Gaill. *Lib. 1. observat. 150. n. 2. § 3. & Hunnius cit. cap. 8. n. 5.*

Petenda autem hæc reductio est coram judice Ordinario non ipsius Arbitratoris: sed coram eo, cuius judicium, semotò arbitriò, causa fuisset definienda, sive coram judice ipsius rei, si actor ipsum convenire in iudicio voluisset, ut colligitur ex *c. Exhibita 11. § l. Quomodo 2. C. Ubi & apud quem Sc.* quia petitio reductionis provocatio quedam est ad judicem competentem, Panormit. *in c. Dilectus cit. n. 20.* Covarruv. *Lib. 2. Var. cap. 12. n. 10.* & *cit. Gaill. Observat. 49. n. 2.*